

Trouw
Zaterdag 10 november 1990

Jac Maris (90) zoekt nog steeds 'iets' bij elk beeldhouwwerk

door Paul Sars

In zijn atelier in het Gelderse Heumen werkt de 90-jarige Jac Maris onverstoort voort. Alleen bij een prijsuitreiking of expositie neemt hij de tijd voor woorden, voor een terugblik op 75 jaar leven in de kunst.

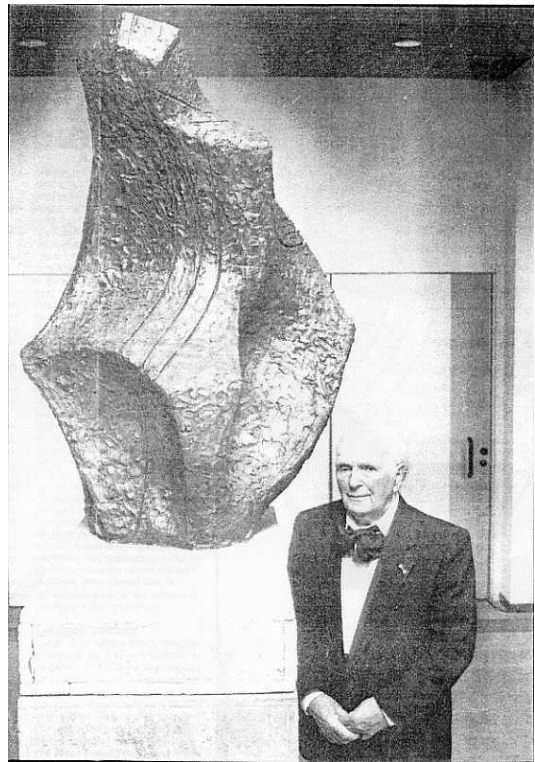
Wie het oeuvre van beeldhouwer Maris ziet, weet dat ook deze kleinzoon van Jacob Maris (1837-1899), de schilder uit de Haagse School, voorbestemd was voor de kunst. Toch heeft Jac Maris (1900) zijn kunstenaarschap moeten bevechten, al werd hij opgevoed met het besef dat hij een Maris was, een telg uit een beroemd geslacht. De van oorsprong Tsjechische familie verspreidde zich over Europa, zocht de steden op waar handwerk, kunst en moderne techniek floreerden. Jac Maris werd geboren in het Duitse Maagdenburg. Een Franse moeder en een reislustige vader, die tot in Zuid-Amerika zijn fortuin zocht, wekten de drang tot vrijheid en avontuur.

De vader was ingenieur, wars van kunstzinnige aspiraties, bevreesd zelfs dat zijn zoon in het voetspoor zou treden van zijn grootvader, al had die met zijn schilderijen een vermogen vergaard. De familie had te lang armoede gekend. Vandaar dat voor Jac Maris een vaste toekomst werd uitgestippeld.

"Mijn Poolse grootmoeder gaf mij een speelgoedtrein en zei tegen mijn vader: 'Dan kan hij later gaan werken bij de Eisenbahn. Daar is hij voor zijn leven verzorgd'. Dat nooit, dacht ik, en op 13-jarige leeftijd pakte ik mijn biezen. Ik ben van huis weggelopen, maar werd telkens weer opgepakt. Toen mijn moeder een zenuwzinking nabij was, mocht ik kunstenaar worden. Op 14-jarige leeftijd ging ik in de leer bij de Belgische portret-beeldhouwer Achilles Moortgat in Kleef."

Maris bezocht de kunstacademie van Düsseldorf, München en Parijs, waar hij beeldhouwen, tekenen en keramische chemie studeerde. „Met acht pond op zak vertrok ik in 1920 naar Londen om jaren later - na de nodige arrestaties, want ik kreeg geen werkvergunning - terug te keren met acht gulden. Toch heb ik in die tijd het ambacht geleerd: illegaal en ondergronds leven van de kunst. Ik zwierf van atelier naar atelier en om aan de kost te komen sneed ik ivoor en maakte ik portretten van oude Engelse ladies." In Petersburg, Wenen en Parijs zocht Jac Maris, in confrontatie met de moderne kunst, zijn eigen vorm. De school van Rodin, waar hij enige tijd werkzaam was, is herkenbaar in zijn vroege werk.

"Rodin was ook eind jaren '20 nog niet overal bon ton. Het was een breuk met de zoete kitsch; de engeltjes, tierlantijntjes en versieringen, ik was destijds te jong om echt mee te doen aan de vernieuwing die grote meesters als Rodin, Nolde, Stuck en

Jac Maris bij zijn beeld 'de denker' (1990)

Picasso teweegbrachten. Maar de invloed was er: een verademing voor jonge kunstenaars die traditioneel waren opgeleid. Je mag me een volgeling van Rodin noemen, maar ik ben hem in de loop der jaren ontgroeid. Van meet af aan was mijn devies dat de kunstenaar zich in elk werk moet vernieuwen en ontwikkelen. Niet alleen in zijn thema en uitdrukking, maar vooral in vorm en techniek, in het handwerk van de kunst."

"Ik heb altijd moderne, vernieuwende kunst willen maken, maar vanuit een oorspronkelijke opvatting, zoals in oude culturen. De Inca-beelden zijn in hun zeggingskracht vaak moderner dan hedendaagse kunst. Zij doen het wezen van de afgebeelde dieren geen geweld aan: het blijven levende wezens, die eerbied afdwingen in hun statigheid."

Teruggetrokken

Vanaf 1927 werkte Maris teruggetrokken, in zijn atelier in Heumen. In de crisis probeerde hij een bestaan als beeldhouwer op te bouwen. Eerste opdrachten ontving hij van de Bijenkorf in Amsterdam en - via zijn vriend pater Titus Brandsma - voor een kerk in Dokkum. Naast vrijstaande monumenten maakte hij in gevels en priesterkoren ingemetselde ornamenten, kruiswegstaties en altaarstenen. "Ik was van huis uit niet religieus opgevoed en ben nooit vroom of kerks geweest. Maar gaandeweg besepte ik dat de kunstenaar uit de aard van zijn werk een gelovig mens is. Dat heeft niets te maken met de bijbelse voorstellingen die ik in kerken heb gemaakt. Evenmin met godsdienstigheid. Ik bedoel met 'gelovig' de oorsprong en aard van het kunstenaarschap. In elk beeld heb ik iets gezocht. Wat dat Gezochte is, kan ik niet zeggen, want ik heb het

nooit 'gevonden'. Het ligt besloten in het beeld." Bij gelegenheid van haar 67ste dies natalis (verjaardag) heeft de KU Nijmegen een programma georganiseerd rond het thema 'Oud worden in de kunst'. Naast een lezingenreeks wordt met muziekoptredens en met de expositie van beelden en tekeningen van Maris de kunst naar de campus gehaald. Maris ervaart de teloorgang van ideologie als een positieve mogelijkheid, als een uitdaging om de Europese traditie opnieuw vruchtbaar te maken. Zijn hoop is op de toekomst gevestigd, ook op ontwikkelingen in wetenschap en techniek. Hij ziet de mens naar vreemde planeten vertrekken, bevrijd van oorlogen en armoede. Een nieuwe mens, die zich bewust is van de waardigheid van het levende, zoals Maris dat bij uitstek verbeeld ziet in zijn paarden of in zijn 'Draagster van morgen' (1986), het beeld van een zwangere vrouw dat in zijn eenvoud opvallende zeggingskracht heeft. In Maris' beelden worden de lege plekken gevormd door de afwezigheid van machtsvertoon of agressie. Geen religieuze duiding of apocalyptische dreiging, maar de kwetsbare waardigheid van levende wezens verwijzen naar 'iets anders'. Maris poëtiseert niet, idealiseert niet, maar zet in alle eenvoud levende wezens neer. Met triomfantelijke blik vertelt hij hoe een buurman, een Heumense boer, een beeld bestelde: „Ik wil dat u een paard voor mij maakt, maar geen 'echt' paard. Ik bedoel... een paard."